

Tomasz Mróz

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0002-5499-0383

**XII Seminarium Historyków Filozofii Polskiej:  
*Filozofia polska – między klasykami i epigonami*  
Instytut Filozofii Uniwersytetu Zielonogórskiego,  
19-20 maja 2025 r.**

Seminaria Historyków Filozofii Polskiej (SHFP) odbywają się w różnych ośrodkach akademickich w Polsce od 2006 roku, kiedy na Uniwersytecie Warszawskim zorganizowano pierwszą edycję tej konferencji. Od tamtego czasu trud organizacji SHFP brały na siebie uniwersytety, których instytuty czy katedry filozofii szczególną wagę przywiązują do badań historycznych nad dziedzictwem rodzimej myśli filozoficznej. Były to Uniwersytet Jagielloński (2007, 2011, 2017), Uniwersytet Warszawski (2009, 2014, 2018), Katolicki Uniwersytet Lubelski (2010, 2013), Uniwersytet Śląski (2016) i Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie (2023). W latach, w których SHFP nie odbywało się jako samodzielne wydarzenie, organizowano zazwyczaj Zjazdy Filozoficzne, w których programie zawsze znajdowała się Sekcja Filozofii Polskiej.

W 2025 roku SHFP zostało zorganizowane na Uniwersytecie Zielonogórskim i objęte honorowym patronatem Jego Magnificencji Rektora, prof. dra hab. Wojciecha Strzyżewskiego. Trud prac organizacyjnych podjęli pracownicy miejscowego Instytutu Filozofii, czyli – prócz piszącego te słowa – dr Joanna Zegzuła-Nowak i mgr Adrian Habura. Dodajmy, że do organizacji włączyli się także w pewnym zakresie studenci prowadzonych w Instytucie Filozofii UZ kierunków studiów: filozofii oraz coachingu i doradztwa filozoficznego. Obrady i towarzysząca im wystawa, o której więcej w dalszej części, miały zaś miejsce w gościnnym gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej, za co szczególnie podziękowania należą się Pani Dyrektor Biblioteki, mgr Ewie Adaszyńskiej, oraz Pani lic. Mirosławie Mróz, życzliwie zaangażowanej w pomoc organizatorom<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Internetowa wersja czasopisma pozwala na zamieszczanie odnośników do informacji znajdujących się na innych stronach internetowych, które zawierają fotografie i inne materiały. Skorzystajmy więc z tej możliwości. Wśród różnych informacji o zielonogórskiej edycji SHFP, krótką notkę o obradach seminarium, wraz z galerią kilku fotografii, można znaleźć pod następującym adresem na stronie UZ: <https://uz.zgora.pl/aktualnosci/filozofia-polska---miedzy-klasykami-i-epigonami-tematem-xii-seminarium-historykow-filozofii-polskiej-4467.html>. Pełny program można natomiast pobrać tutaj: <https://ifil.uz.zgora.pl/fcp/0HVEUFAGNARASpgMAUVFOSltJSE4aEgYPOxoISVxRU0RLRQgSCAZIXIEbAFER/97/public/ifil/xiishfp/xiishfp-program.pdf>.

Organizatorzy XII SHFP wystosowali specjalne zaproszenia do trzech inicjatorów i organizatorów pierwszych edycji seminariów, które odbyły się w Warszawie, Krakowie i Lublinie. Są to: prof. dr hab. Stanisław Pieróg, prof. dr hab. Jan Skoczyński, którzy niestety nie mogli przybyć, oraz ks. prof. dr hab. Stanisław Janeczek, który wygłosił jeden z wykładów plenarnych.

Zielonogórska edycja SHFP odbywała się pod hasłem *Filozofia polska – między klasykami i epigonami*, które wskazywało główny obszar problemowy zasugerowany czynnym uczestnikom seminarium. Temat ten wynikał z opublikowanego latem 2024 roku drugiego, poprawionego wydania książki profesora Ryszarda Palacza *Klasyki filozofii polskiej* (Zielona Góra 2024). Profesor Palacz był wieloletnim pracownikiem Instytutu Filozofii UZ, tworzącym Zakład Historii Filozofii i organizującym zespół historyków, proponującym tematy badawcze i chętnie pomagającym w trudnościach. Wśród obszarów badawczych, do których szczególnie zachęcał, była historia filozofii polskiej. Sam ją uprawiał, publikował poświęcone jej studia, a także promował prace dyplomowe i naukowe z tej dziedziny. Profesor Palacz, autor *Klasyków filozofii polskiej*, zmarł niestety 19 października 2024 roku i organizacja SHFP w Zielonej Górze miała na celu z jednej strony upamiętnienie Jego postaci i trudnego do przecenienia wkładu w rozwój zielonogórskiego środowiska filozoficznego, a z drugiej – nawiązanie do tytułu Jego ostatniej książki, w którym znalazło się ważne, wartościujące pojęcie historiografii filozofii: „klasyk filozofii”.

Dodajmy kilka słów o towarzyszącej konferencji wystawie. Nosiła ona tytuł: *Profesor Ryszard Palacz (1935–2024): historyk filozofii, nauczyciel, osobowość*. Składało się na nią dziesięć dużych plansz, wyeksponowanych w hallu biblioteki, na których zamieszczono informacje dotyczące biografii naukowej Profesora, a także kopie szeregu dokumentów związanych z Jego karierą akademicką, wyjazdami naukowymi, ale i z życiem prywatnym. Były to fotografie, fragmenty korespondencji, materiały z warsztatu pracy historyka filozofii-mediewisty, okładki najważniejszych książek Jego autorstwa z krótkimi wyimkami z ich treści, plakaty czy fragmenty wspomnień. Część unikatowych materiałów została użyczona organizatorom przez wdowę po Profesorze, dr hab. Bogumiłę Brocką-Palacz, za co składamy Jej serdeczne podziękowania.

Dwunasta edycja SHFP miała więc nawiązywać do *Klasyków filozofii polskiej* i ogniskować się właśnie wokół pojęć „klasyka” i „klasyki” w ich różnych odniesieniach do filozofii w Polsce. Wśród proponowanych zagadnień znalazły się na przykład następujące: kto z polskich filozofów może uchodzić za klasyka, a kto za epigona, kto jest naśladowcą, kto i jak przetwarzał twórczo, kto zaś został zepchnięty przez historyków filozofii do drugiego rzędu, a kto wręcz do filozoficznego tła? Kto zapisał się na stałe, a kto i dlaczego okazał się jedynie efemerydą? Ważne dla historyków filozofii jest

także pytanie: dlaczego tak się stało i wciąż się dzieje? Dlaczego los poszczególnych filozofów w dziejach historiografii okazuje się zmienny? Czy to tylko sprawa zmian dominujących prądów filozoficznych, przemijających ideologii, odnalezienia nowych tekstów czy przewartościowania tych już znanych? Na ile w ogóle pojęcie klasyczności można odnieść do filozofii polskiej? Miano „klasyków” powinno zachęcać czytelników do zapoznania się z ich dziełami – bo przecież klasyków wypada i trzeba znać – ale może też zniechęcać, bo skoro zasłużyli na swoją „klasyczność”, to zapewne pisali dużo i niełatwym stylem. Warto więc także pochylić się nad pytaniem: jak to było i jest z obecnością klasyków filozofii polskiej w powszechnej świadomości oraz na ile są oni dostępni i znani polskiej publiczności zainteresowanej filozofią? Co można i trzeba zrobić, aby było pod tym względem lepiej?

Jak było w zwyczaju podczas spotkań SHFP, nie odrzucano zgłoszeń, które jedynie pośrednio dotyczyły powyższych zagadnień, lecz prezentowały wyniki aktualnie prowadzonych badań nad dziejami rodzimej myśli. Nie ma tu potrzeby streszczać poszczególnych wystąpień, których część już się ukazuje w druku lub ukaże się w nieodległej przyszłości, dlatego też poniżej znajdzie się jedynie lista osób, które przybyły na SHFP i wygłosiły referaty. Referaty te zostały przez organizatorów podzielone na sekcje i bloki tematyczne.

Pierwszy dzień konferencji, 19 maja 2025 r., rozpoczął się od powitań i mów otwierających SHFP, które wygłaszane były kolejno przez Jego Magnificencję Rektora UZ, prof. dra hab. W. Strzyżewskiego, dyrektor Instytutu Filozofii UZ, dr hab. Joannę Dudek, oraz przewodniczącego komitetu organizacyjnego – piszącego te słowa. Następnie rozpoczęły się obrady plenarne, które zainaugurowało wystąpienie specjalnego gościa konferencji, prof. dra hab. Jana Woleńskiego (UJ, WSiLiZ w Rzeszowie) z referatem (niestety, tylko w formie transmisji internetowej) nt. filozofów i logików szkoły lwowsko-warszawskiej: *Droga do semantycznej definicji prawdy* (Tiwardowski, Łukasiewicz, Leśniewski, Kotarbiński, Tarski). Wszyscy kolejni prelegenci występowali już na miejscu. Jako drugi z gości głos zabrał wspomniany już wyżej ks. prof. dr hab. S. Janeczek (KUL) z referatem nt. dziejów własnego środowiska filozoficznego: *W poszukiwaniu filozofii integralnej – fenomen Lubelskiej Szkoły Filozofii Klasycznej*. Pierwszą sesję plenarną zamknął prof. dr hab. Stefan Konstańczak (UZ), odnosząc się do ewolucji polskiego marksizmu na przykładzie ważnego jego przedstawiciela w referacie *Adama Schaffa powroty i odwroty od klasycznego marksizmu*.

Resztę dnia wypełniły obrady w sześciu sekcjach. Referenci w pierwszej z nich wprost odnieśli się do zagadnienia „klasyki” w filozofii polskiej. Wystąpienie prof. dra hab. Andrzeja Wawrzynowicza (UAM) nosiło tytuł *Klasyki polskiej nowoczesności a filozofia współczesna* i odwoływało się do założeń serii „Klasyki Polskiej Nowoczesności”

wydawanej przez Fundację Augusta hr. Cieszkowskiego. Dr Konrad Wyszkowski (UW) w referacie *Klasyczna filozofia polska. Między hermeneutyką ciągłości a hermeneutyką zerwania* naszkicował projekt historycznego ukonstytuowania klasycznej filozofii polskiej na dziedzictwie Cieszkowskiego, Libelta i Trentowskiego. Dr Tomasz Łukasz Stanowski, badacz niezależny, dokonał próby uzasadnienia konieczności włączenia J. Gołuchowskiego do grona klasyków myśli polskiej w referacie: *Niechciany klasyk polskiego romantyzmu. Gołuchowski archiwalnie odczytany*. Sekcja równoległa również dotyczyła zarówno pojęcia klasyki, jak i filozofii uprawianej w Krakowie od schyłku XIX wieku. Dr Jerzy Ziemacki (UW), jako pierwszy, wygłosił referat *Wincenty Lutosławski – klasyk niesformy?*, w którym podjął refleksję nad powodami ambiwalentnych ocen dorobku tego filozofa. Dr hab. Piotr Bartuła (UJ) w wystąpieniu *Krakowska szkoła filozofii uczestniczącej* zaprezentował myśl filozoficznopolityczną M. Dzielskiego oraz B. Łagowskiego jako „filozoficznych zwiadowców”. Obrady sekcji zakończyła dr Anna Czepiel (UJ), która podjęła dyskusję nad możliwymi konsekwencjami myśli J. Tischnera dla rozwoju demokracji w Polsce, w referacie zatytułowanym *Jakiego liberalizmu nauczał Tischner? O spojrzeniu Tischnera na indywidualizm*.

Kolejna sekcja stanowiła tematyczne przedłużenie poprzednich, dotyczyła mianowicie filozofii uprawianej w Krakowie, ale w pierwszej połowie XIX wieku. Prof. dr hab. Tomasz Kupś (UMK) wygłosił referat *Próba uzupełnienia naukowej biografii Feliksa Jarońskiego*, w którym wskazywał na oświeceniowe źródła jego programu filozoficznego. W wystąpieniu zatytułowanym *Zapoznany heglizm Józefa Kremera* dr Krystian Pawlaczek (UAM) podjął namysł nad przyczynami ograniczonego oddziaływania tego filozofa i w efekcie niemalże całkowitego zapomnienia jego dorobku. Wreszcie dr Sylwia Psica (Komisja Filozofii Nauk PAU) w referacie *Refleksja estetyczna w Towarzystwie Naukowym Krakowskim – studium przypadku* ukazała oświeceniowy charakter analizowanych źródeł, choć w niektórych odnalazła już zapowiedzi nadchodzącego romantyzmu. W równoległej sekcji wygłoszono już tylko dwa referaty, które miały za przedmiot działalność filozofów z pierwszej połowy XX wieku. Dr Tomasz Staniszewski (Towarzystwo im. Edyty Stein we Wrocławiu) w wystąpieniu *Karol Ludwik Koniński – rozważania o ludzkim przeznaczeniu i poszukiwaniu sensu życia poprzez wiarę i wierność wartościom* ukazał aktualność przesłania tego myśliciela. Ks. dr hab. Rafał Charzyński (KUL) natomiast, w referacie *Moralny wymiar prawa według Czesława Martyniaka*, wykazywał stałą wartość uwzględniania argumentacji tego filozofa na rzecz koniecznego związku prawa i moralności.

Kolejne sekcje ponownie grupowały uczestników wokół określonych zagadnień. W jednej z nich znalazły się referaty omawiające twórczość myślicieli zapomnianych bądź sytuujących się na pograniczu filozofii. Dr hab. Zdzisław Gębołyś (UKW)

przypomniiał zarówno w wymiarze biograficznym, jak i filozoficznym postać ucznia Twardowskiego w wystąpieniu *Walter Auerbach (1905-1943?) – zapomniany(?) filozof ze Lwowa*. W referacie *Paweł Hulka-Laskowski – jako nieobecny klasyk polskiej teorii krytycznej* mgr Agnieszka Teresa Tys (ChAT) podjęła refleksję nad przyczynami nieobecności tekstów tego twórcy w dziejach polskiej filozofii. Prof. dr hab. Adam Sawicki (Uniwersytet im. KEN w Krakowie) podjął próbę zrekonstruowania głównych tez niesystematycznej z natury twórczości bohatera swojego wystąpienia *Nieprofesjonalna intrygująca eseistyka i aforystyka filozoficzna Piotra Wierzbickiego*. Sekcja równoległa skupiała referaty poświęcone kobietom w dziejach filozofii polskiej. Zainaugurowała ją dr hab. Wiesława Sajdek (UJD) wystąpieniem *„Najwyższy postęp współczesności” – wybrane zagadnienia filozofii Eleonory Ziemięckiej. W oparciu o „Zarysy filozofii katolickiej w czterech poglądach zawarte”*, w którym zaakcentowała próby godzenia przez „Panią Filozof” (pozornych) sprzeczności we współczesnych jej koncepcjach filozoficznych. Mgr inż. Kamil Wojtowicz (UZ) w referacie *Polskie filozofki emigracyjne w Europie Zachodniej na przełomie XIX i XX wieku* zarysował stan i perspektywy rozwoju badań nad studentkami filozofii na emigracji. Podobne zagadnienie podjęła prof. dr hab. Lilianna Kiejzik (UZ) w kończącym obrady sekcji wystąpieniu *Polskie filozofki na studiach w Szwajcarii i ich zapomniane historie: twórczynie czy odtwórczynie? (na podstawie materiałów archiwalnych)*, w którym skupiła się na dalszych losach tych studentek i przyczynach ich zmarginalizowania. Wątek „kobięcy” znalazł swoją kontynuację po zakończeniu pierwszego dnia obrad. Na parterze gmachu Collegium Neophilologicum, w którym mieści się między innymi Instytut Filozofii, prof. Kiejzik wygłosiła słowo wprowadzające do ekspozycji *Nieznana historia Marii Kuryś (1890-1971) – doktorantki Kazimierza Twardowskiego*, na którą składały się trzy tablice z kopiami dokumentów, fotografii i prac plastycznych pochodzących ze spuścizny bohaterki wystawy. Dodajmy, że zostały one użyczone z archiwum rodzinnego dr Anny Małeckiej (AGH), która również zabrała głos.

Drugi dzień obrad seminaryjnych otworzyła część plenarna, której obrady rozpoczął prof. dr hab. Marian Wesoły (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim) z referatem *Sebastiana Petrycego z Pilzna przekłady i przyswojenia filozofii praktycznej Arystotelesa*, w którym argumentował za zasadnością uznania tego filozofa za klasyka ze względu na jego pionierską próbę spolszczenia filozofii Stagiryty. W referacie *Nauka a religia. Polska refleksja filozoficzna przełomu XIX i XX wieku – klasycy i epigoni* prof. dr hab. Jerzy Kojkoł (Akademia Marynarki Wojennej) wskazywał na przykładzie szeregu myślicieli z przełomu XIX i XX wieku, jak różnie pojmowane były relacje między tymi dwiema sferami kultury. Ostatnim wykładem plenarnym było wystąpienie prof. dra hab. Karola Sauerlanda (UW) *Parę słów o dyskusji na temat*

pojęcia „Klassik” w latach podziału Niemiec. Choć nie odnosiło się ono wprost do filozofii polskiej, ukazało niemieckie spory dotyczące rozumienia klasyki, które mogą mieć pewne analogie także w dziejach myśli polskiej.

Jedna z następujących równoległych sekcji skupiła badaczy, którzy dokonywali prób sformułowania nowych lub przewartościowania dotychczasowych ocen poszczególnych polskich filozofów. Jako pierwszy wystąpił dr inż. Józef Okulewicz (emerytowany pracownik Politechniki Warszawskiej) z referatem *Korekta miejsca i znaczenia filozofii absolutnej Józefa Hoene Wrońskiego w historii filozofii polskiej*, w którym wykazywał, że filozofia absolutna powinna być traktowana jako dopełnienie kantyizmu i inauguracja nowego etapu dziejów filozofii światowej. Dr Anna Dziedzic (UW) w swoim wystąpieniu *Adam Mahrburg – epigon, klasyk czy outsider?* rozważała zagadnienie tożsamości filozoficznej bohatera swojego referatu, nawiązując równocześnie do problemu definicji pojęcia klasyka. Dr Anna Musioł (UŚ) w referacie *Adam Żółtowski jako epigon europejskiego racjonalizmu i stronnik polskiej myśli mesjanistycznej (z uwzględnieniem wątków biograficznych polskiego intelektualisty)* na podstawie szerokiego uwzględnienia filozoficznej i pozafilozoficznej działalności Żółtowskiego wykazywała, że filozof ten powinien zająć w historiografii filozofii polskiej bardziej eksponowaną pozycję. Referentów z sekcji równoległej łączyły bezpośrednie lub pośrednie odniesienia do myśli dawnej, renesansowej czy wczesnonowożytnej. Dr Jakub Wolak (IFiS PAN), jako pierwszy z występujących, w referacie *Rzeczpospolita szlachecka a zagadnienie klasyczności filozofii polskiej* uzasadniał, że polska myśl polityczna XVI i XVII wieku – jako niezrywająca z dorobkiem antycznym, a zarazem pozostająca w związku z polityczną *praxis* – miała charakter klasyczny. Dr Michał Dobrzański (UW) w wystąpieniu *Czy Andrzej Wolan powinien być klasykiem filozofii polskiej?* przedstawił postać i dzieło tego niemal nieznanego myśliciela i argumenty za koniecznością włączenia go do kanonu filozofii polskiej, jako antycypującego szereg koncepcji późniejszych. Obrady w sekcji zakończyło wystąpienie dra hab. Tomasza Mroza (UZ) *Bohdana Kieszkowskiego (1904-1997) spory o filozofię włoskiego renesansu*, w którym zaprezentowana została krajowa i międzynarodowa recepcja dzieł tego znawcy platonizmu renesansowego.

Ostatnia sekcja SHFP, obejmująca ostatecznie tylko dwa wystąpienia, z braku sekcji równoległej miała w pewnym stopniu charakter obrad plenarnych. Wystąpili w niej przedstawiciele organizatorów. Dr Joanna Zegzuła-Nowak (UZ) w referacie *Mieczysław Wallis – peryferyjny filozof Szkoły Lwowsko-Warszawskiej?* uzasadniała zależność refleksji filozoficznej Wallisa od wpływu jego nauczycieli – głównie uczniów Twardowskiego – a także Tatarkiewicza. Temu ostatniemu filozofowi było poświęcone wystąpienie mgra Adriana Habury (UZ) *O klasyczności Władysława Tatarkiewicza*, w którym postawione w tytule zagadnienie było rozważane na podstawie różnych określeń „klasyczności”

pochodzących od samego Tatarkiewicza. To ostatnie wystąpienie, odnoszące się do twórcy niepodlegającego uproszczonym klasyfikacjom, a także podejmujące wprost główny problem XII edycji SHFP, stało się zarzewiem dyskusji wychodzącej daleko poza tematykę obu referatów sekcyjnych, czemu sprzyjał też żywy udział publiczności oraz fakt, że konferencja dobiegała końca. Dyskusja niemal płynnie przeszła w refleksje podsumowujące, podziękowania, a wreszcie – pożegnania z uczestnikami.

Szczegółne podziękowania należą się także osobom spoza ścisłego grona organizatorów, które zgodziły się poprowadzić obrady sekcyjne. Wymieńmy w tym względzie następujących uczestników seminarium w kolejności sekcji: prof. dr hab. T. Kupś, ks. dr hab. R. Charzyński, prof. dr hab. A. Wawrzynowicz, dr hab. Z. Gębołyś, dr hab. P. Bartula, prof. dr hab. S. Konstańczak, prof. dr hab. Marian Wesoły.

Jeśli pokusić się o określenie obszaru problemowego najchętniej podejmowanego w wystąpieniach seminaryjnych, to – podobnie jak podczas poprzednich edycji SHFP – większość referatów dotyczyła polskiej twórczości filozoficznej XX wieku i nowszej. Względny zainteresowaniem badaczy cieszy się również XIX wiek, podczas gdy filozofia dawniejsza pozostaje przedmiotem prac nielicznego grona badaczy. Wielu referentów – co należy podkreślić i za co należą im się słowa uznania – odniosło się wprost do pojęcia klasycyzmu albo, przeciwnie (do czego również zachęcali organizatorzy), do pojęcia „epigoństwa”. Podejmowano również rozważania nad miejscem wybranych filozofów w historiografii filozofii polskiej, a także – co wiąże się z powyższym – dokonywano refleksji nad samym rozumieniem „klasycyzmu” w filozofii.

Jednym z ważnych efektów zielonogórskiej konferencji z cyklu SHFP było ukonstytuowanie Stałej Rady SHFP, której członkowie będą koordynować organizację przyszłych edycji tego wydarzenia, które już chyba na stałe wpisało się w polski krajobraz filozoficzny. Weszli do niej przedstawiciele wszystkich ośrodków, w których SHFP były dotychczas organizowane. Także i to, oprócz oczywistych naukowych rezultatów konferencji, należy zapisać jako pewien pozytywny skutek zielonogórskiej edycji SHFP. Co więcej, z rozmów prowadzonych podczas przerw kawowych i po obradach wynika, że zapal do organizowania kolejnych edycji tej dobrze już ugruntowanej imprezy filozoficznej przejawiają także przedstawiciele innych ośrodków krajowych. Należy więc na koniec wyrazić radość, że ośrodek zielonogórski także włożył swój wkład do tej – miejmy nadzieję – mającej jeszcze przed sobą długą i owocną przyszłość naukowej sztafety, jaką są Seminarium Historyków Filozofii Polskiej.